

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer egy iven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 fnt, félévre 3 fnt negyedévre 1 fnt 50 kr. — **Hirdetések** díja száz szóig 1 fnt, kétszáz szóig 2 fnt, bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű **közlemények** a szerkesztőhöz — Fűvészkert-uteza, 1078. sz. a. intézendők.

Az élet különböző nyilatkozatokban:

Testi és szellemi élet, hit-élet, s a hitéletnek hasznai.

Vége.

Ha hát hitéletet akarunk élni, szükség hogy testi és szellemi közönséges életünket oltuk be a Jézus személyébe és evangéliomába. Ezen életünk nem csak kiegészítője lesz közönséges életünknek, hanem egyszersmind ennél magasabb, felségesebb élet is lesz.

Oly viszony van e kétféle élet közt, mint a földgömbnek planetái és napszerinti élete között.

A földgömb a maga tengelye körüli 24 órai forgása által mutatja ki planetái életét, a nap körüli egy év alatt tett körülforgása okozza az ő napszerinti életét. Minden kétség nélkül a földnek élete semmi, és elenyészik ha a nap körül nem forog.

Nékünk az Isten és a Jézus Krisztus a napunk. Az embernek testi és szellemi élete, Istentől és a Jézus Krisztustól függés nélkül semmi és elenyészik.

Mint vonja a nap az ő vonzó erejével a földet magához: úgy von minket Isten magához szent lelke által. Vonja ki magát a föld a napnak vonzó hatalma alól, azonnal elrohan saját erejénél fogva a nap melegítő birodalmából, s fagyhaló-, életölő világtájakra fog eltévedni: épen úgy a keresztyén ember, ha megtagadja az Istent és eltávozik a Jézus Krisztustól s annak vallásától, azonnal a maga emberi ereje által szükségesképen eltéved az erkölcsi halál birodalmába.

Valamint tehát a földgömb megmaradására nézve nélkülözhetlen szükség, hogy függjön a naptól is: úgy a mi testi és szellemi életünknek is nélkülözhetlen szüksége a hitélet a vallásos élet. Ebből is kitűnik a hitélet nagy fontossága.

II. De egyébként a hit-élet felette jótékony hatással van:

α. Egyesekre nézve, a mennyiben folytonosan:

a) Világosítja az értelmet.

A ki Istennel Jézussal társalkodik, annak lehetetlen világosságot nem nyerni. Isten maga teremtette a vi-

lágosságot, és ő maga is világosság, a Jézus szintén a világnak világossága. Az egész evangéliom is világosságot terjesztő tudomány: innen van hogy a ki az ő életét az Istenbe, a Jézus Krisztusba és annak kijelentett tudományába beoltja, annak világosabb fogalma van Istenről, ennek az emberekhez viszonyáról, a bűnökéből megszabadulás módjáról, az erényről stb. mint akármily nagy tudomány természet buvárnak, vagy a természeti vallással megelégedőnek. A kinek keresztyéni hit-élete van annak szemei világosságban láthatják nem csak a földi, hanem a sirtontuli életet is.

b) Jobbitja az az akaratot, vagyis szelidíti az erkölcsöket.

A Krisztus ideje előtt is voltak erkölcsi törvények, de azok több rendbeli fogyatkozások miatt nem voltak képesek az erkölcsöket jobbitani.

Jézus új fogalmat, új alapot adott az erénynek. Ő az erény követését nem annyira a jutalomtól, hanem inkább a belső erkölcsi indoktól tette függővé. Nem az követi az erényt a ki jutalmat vár, vagy büntetéstől fél, hanem az a ki az erény becséért, és azért cselekszik jót, mert Isten parancsolja, kinek szeretetből kell engedelmeskedni; a jutalmat ajándékuul kegyelemből adja az Isten.

Jézus az erénynek alapjául a szeretetet tevé, és azon igazságot, hogy Isten mindenknek atyja.

Következésképp az ő erkölcstudománya nem egy nemzetnek, hanem az egész emberi nemzetnek számára van adva; mert a szeretet az összes emberiség tulajdona, s az Isten minden embereknek atyja,

A ki hát hitével ezen erkölcstudományból szívja a lelki eledelt: annak erkölcsi élete bizonyosan jobbá lesz, mint azé a kinek nincsen hit-élete.

c) Megnyugtatja a szívet, az érzelmeket.

Különösen három rendbeli fő bajok vannak ez életben, melyek szívünket nyugtalanítják; nevezetesen a világi szenvedések, a bűnök, és a halál: a hit-élet mind a háromra nézve megnyugtat bennünket.

A nevezett bajok kétség nélkül léteznek, és nincs más tudomány, mely ezen bajok közül csak egyik ellen is megtudná az embert vigasztalni: egyedül csak a Jézus tudo-

mánya képes ezekre nézve megnyugtatót adni; nevezetesen a világi szenvedések között az Isteni bölcs gondviselés tanításával, a bűnök rettentései ellen a Jézus elégtételével, a halál félelmei ellen a halhatatlanság az örök élet eszméjével nyugtat meg bennünket.

A hit-élet tehát világosítja, jobbitja, és megnyugtatója az embereket.

β. A hit-élet jótékony hatással van a társadalmakra nézve is általában.

Minthogy ugyanis a társadalmak egyesekből állanak, látni való, hogy a mi hatást gyakorol a keresztyén vallás egyesekre, ugyanazt gyakorolja a társadalmakra is; azaz a keresztyén vallás — minthogy isteni kijelentés — a társadalmakat magasabb világosságra juttatja, az erkölcsöket szelidíti, s a társadalmaknak békét, nyugalmat szerez.

De ezenkívül még minden társaságra nézve lényeges dolog az alakulás, fenmaradás és igazgatás; ugyde a ker. vallás az, mely legnagyobb mértékben alakító-, fentartó-, és igazgató erővel bír nem csak egyesekre, hanem a társadalmakra is.

Ez önként következik azon alapigazságból, hogy az Isten teremtő, megtartó és igazgató erő: következőképpen a vallásnak is, mint Istenről való tannak ugyan ezen erővel kell bírnia.

A vallásnak azonban egyes eszméi, cselekvényei különösen kimutatják a társadalmakra hatásukat; és pedig ezen hatást a vallásos eszmék és cselekvények a keresztyén egyház által — melyben a vallásos eszmék és cselekvények fentartatnak s ápoltatnak — gyakorolják a többi társadalmakra, melyek az egyházzal összeköttetésben vannak.

a) Ily eszmék: a hit, remény és szeretet.

1. A hit, mely a vallásban az öröktől fogva élő Istenhez köt: a társadalmakat saját multjokhoz köti, miből ered a nemzeteknek jogfolytonossági ereje.

2. A remény, mely a vallásban az örökélethez, örökidvességhez csatol bennünket: a társadalmakat célzott jövődjök dicsőségéhez csatolja,

3. A szeretet, mely a vallásban Isten-, embertársaink-, s magunk iránti kötelességek teljesítésére serkent: a társadalmakat a társadalmi célokhoz vezető kötelességeknek gyakorlására, tehát a nemzeti-, családi erényre kell hogy lelkesítse.

Szeretet alakítja a családokat, mint minden társadalmaknak alapját; szeretet ad erőt a fáradtságos munkára, előhaladásra, szeretet tartja össze a társadalmaknak tagjait érzésben, gondolkozásban, beszédben, cselekedetben; a szeretet alapja minden családi, minden nemzeti erénynek. Ellenben a szeretetlenség szüli az egyet nem értést, visszavonást, életuntságot, tétlenséget, erköcs-telenséget, melyek egyenesen a társadalom fölbomlására

vezetnek. A vallásos erkölcsiség tehát alapja és fentartója a társadalmaknak, vallástalanság, erköcs-telenség pedig bomlásnak indítja a társadalmakat. A közel multban Párizsnak még most is fenálló romjait is egyenesen a vallástalanság és erköcs-telenség irtóztató kezei készítették.

Továbbá azon eszmékből, hogy az egyház Isten országa, és ennek Jézus a feje, alapja, hogy Jézus a szentlélek által, Istennek erejével, hit által igazgatja a híveket, s az egyházat — önként következik:

α. Hogy a keresztyén egyház oly szent társadalom, melynek középpontja az Isten, azaz az egyház az atya-, fiu-, és szentlélek Isten körül forogván, ezen örökké való középpont az egyháznak állandóságát ad: ez által a többi társadalmak is — melyek különben mulandó középpontok körül forognak — állandóságot, tevékenységet nyernek.

β. Hogy mivel az isteni erő a hit által (1. Péter 1, 5.) azaz a kijelentett vallás által igazgatja az egyházat, a vallásban vannak pedig a legjobb, legtökéletesebb célok befoglalva: tehát a vallás bír legtökéletesebb kormányzó, igazgató erővel, miről bizonyosságot tesz a prot. egyház, melynek igazgatási elvei a kijelentett vallásból merítvők és azon államok, melyek a vallást különösen tiszteletben tartják. Igen is, mert a törvények iránti tiszteletre a vallás serkent legjobban, minthogy a vallás legfőbb tárgya az Isten, Isten pedig a legfőbb törvényadó.

b) Jótékony hatással vannak a társadalmakra a vallásos cselekmények is.

Ily cselekmények:

1. Az ige hirdetés, mely az igazi felvilágosodást terjeszti, és a szellemi erköcsi műveltséget még a netalán iskolázatlanokra nézve is előmozdítja.

2. A sákramentumok, különösen az urvacsorája kiszolgáltatása, mely példázza, sőt hirdeti az egyenlőséget, az erköcsi szabadságot (melyből fejlődik ki a polgári szabadság is), és a szeretet.

3. Az istenitisztelet gyakorlása, mely a társadalmakat mintegy megszenteli.

A társadalmakra nézve még az is igen fontos, hogy anyagilag és szellemileg virágozzanak, előhaladjanak: imé a keresztyén vallás e tekintetben is kitünő hatást gyakorol a társadalmakra; ezt igazolja azon történelmi tény, hogy a ker. birodalmak, országok leggazdagabbak, legműveltebbek.

Ezekből az is következik, hogy ezen boldogító hatásait a vallás azon társadalmakra terjeszti inkább, melyek az egyházzal s ennek intézményeivel, s lelki kincseivel minél szorosabb összeköttetésben állanak.

Mindezekből meggyőződhetünk, hogy a hit-életnek, a vallásnak kimondhatatlan haszna van egyesekre úgy, mint a társadalmakra. — Szentesen, 1875. évben.

S z a l a i I s t v á n m. k.
ref. lelkipásztor.

A nazarénusokról. *)

A protestáns egyház és iskolai lap mult évi folyamának 28—29-ik számában, Szeremlely Sámuel e cím alatt „a hívő secta terjedésének okairól és óvszereiről a magyar protestáns egyházban“ a nazarénusokról értekezik.

Értekezése nemcsak azért méltó komoly figyelemre, mert sok részben találóan jellemzi egyházi életünket és nyomorúságainkat; de azért is, mert ő azon egyik legnagyobb magyar reformált egyház lelkésze, melynek köréből szakadt ki s alakult Hódmezővásárhely tudtommal a népesebb nazarénus gyülekezet. Neki közelebről kell ismernie a nazarénusok mai helyzetét s köszönetünket érdemli, hogy oly őszintén közlévelünk nemcsak olvasás, de szeretem hinni, tapasztalaton is épített észrevételeit.

Ki Sz. barátom cikkéről, különösen azon irányát tekintve, hogy tennünk, lelkesülnünk kell, egész elismeréssel szólok: hét év előtt még mint missionarius, érintkeztem a nazarénusokkal, épen Hódmezővásárhelyt. Jelen voltam gyülekezetökben, s egy óránál tovább magyaráztam az ujszövetségi szentírás általok előmbe adott egyes helyeit. Mint akkor szándékoztam volt, körülményeim miatt nem bocsátkozhattam ugyan velök levelezésbe, melyet pedig ígértek, hogy szívesen fogadnak; de a rólok megjelent közlések, azóta is közelebb érdekeltek; s ezzel nem annyira a dolghoz szólást akarom igazolni, mint én is, némi tapasztalaton épített nézetemet elmondani arról: mint kell nekünk lelkészeknek viseltetnünk a nazarénusok s az egyházunk kebeléből ugyan ki nem szakadt de fájdalom elhidegült tagok irányában?

Irodalmi hitel szempontjából kijelentem, miszerint a „Wanderer“ című német lapnak a nazarénusokról 1865-ben közzétett cikkét, melyre Szeremlei is hivatkozik, mint kellő alapot nélkülözöt: figyelembe nem veszem. Hogy az egykori anabaptistákkal némely tételekre nézve rokonságban vannak a nazarénusok: igaz, de még sem azok. Legközelebb állanak a Németország Schweitz egyes helyein sőt részben még Amerikában is lévő s több százeret számláló Baptista felekezethez, de ettől is sokban eltérnek s így vele egynek nem tarthatók,

A nazarénizmus a 30-as években egy komoly, vallásos lelkületű, de kegyeskedése s rajongásában irányt tévesztett férfutól a schweitzzi Frölich-től származott. Hazánkban bizonyos Hécei és Kovács voltak követői. Ábrándos s a társadalmi kötelezettségtől eltérő nézetek nagyobb körű elterjedése nálunk 1849—64 közé esik. Okai gyanánt tarthatók: elébb a szabadság ügyének bukása s szinte a lélek megtöréseig dúló önkény. Majd a kenyérhiány, az 1863-diki nagy nyomor, mely az alföld népe közül sokat, szülőföldre elhagyására is kényszerített, Hogy sokan lelkök szent földjét egyházukat is ekkor hagyják el, — lélektani törvény szerint alig kimagyarázható. A világtörténelem arra ad példát, hogy a lelki, testi nyomás, üldözés, a lelkeket meglévő szent intézetekhez mind erősebben és erősebben kapcsolja. Most az ellenkezőre is lett példa. A nazarénusok kezdtek szaporodni Pesten, Pacséron, Szegeden, Makón, Hódmezővásárhelyt s nagy-

*) A bel baj orvoslására, lelki gondozásra vonatkozó ajánlatok és javaslatok kiváló figyelmet érdemelnek, s lelkészi értekezlet vita tárgya lehet, s értesülés szerint lesz is; kivált a békés-bánáti egyh. megyében volna ennek helye. — Rendületlen alapon álló hű hit nélkül hiába minden kísérlet! Nekünk nem szabad ingadoznunk, jobbra és balra hajladozni, mint a mérlegnek.

Szerk.

részt reformátusokból. Szaporodásukat s ellenállási erejüket a polgári hatalom tilalma ha előmozdítja is, de az kiváltkép azon egyházi mulasztásnak számítható bé, mely nem vette tekintetbe, hogy minden ilyes lelki vallástársadalmi kinövés, betegség orvoslásáról, mihelyt az jelentkezik, gondoskodni oly kötelesség, melyre nincs ugyan §. a kánonban, de az élet s önfentartás, a protestantizmus evangyéliomi fáradhatatlansága követeli annak teljesítését.

Mert ime, mit okozott a fel sem vevés? Azon kezdetben, egész Magyarországon alig néhány lelket számlált s magát a nazareti Jézusról nazarénusnak nevező felekezet ma már biztosan nem tudjuk hány, de több ezer lelket számlál s Szeremlei szerint, talán hazánk anyagilag, mint erkölcsileg kedvezőtlen viszonyai által is táplálva, annyira kezdi magát szervezni, hogy ő, ki pedig buzgó és bátor igehirdető, indokoltnak látta azon nézet nyilvánítását, hogy a nazarénusokkal szemben, „óvó magatartást kell követnie a magyar protestáns egyháznak.“

A nazarénizmus mint eddig ismerjük, mint Szeremlei is mondja, legsarkalatosabb hitcikkeiben a protestantizmusra támaszkodik s így annak rendellenes kinövése. Hiszi a szentháromságot, két szentséget tart, az urvacsorát s keresztséget, mely utóbbit a 16 év körüli ifjakkal s a gyülekezetökbe lépőkkel közli, de közli, azt híven, hogy a keresztség az ujjászületésnek nemcsak kiábrázolója, hanem valóságos ténye. Ezen elbizakodás továbbbi fejlődésöknek egyik főakadálya. Kevélylyé s szeretetlenné teszi őket saját háznépök irányában is, ha azok, mint több példa van, az ő gyülekezetökhöz nem csatlakoznak. Hiszi a teljes szent írást „betűszerint,“ mint Isten valóságos beszédét és kinyilatkoztatását. Jézus Krisztust valóságos Istennek tartja, kiből „még az emberi vagy testi természet is átváltozik, megistenítetik. Hiszi az eredendő bünt, melytől az ujjászületéskor megszabadul, mint nekem élőszóval kijelenték. Az evangyéliomban kifejezett királyi népség és szent papságot betűszerint véve, elveti a papi vagy lelkészi hivatal és működés szükségét, hanem azért mégis helyettesíti a lelkészt a felügyelővel, ki a szentírást, melynek magyarázata, mint a quekkereknél minden tagnak megengedettik ha lelkében sugallást érez, hozzám is ketten-hárman szólottak egyszerre — tüzetesebben magyarázza, s Frölichet első testvérnek, felügyelőnek, főpüspöknek ismeri és nevezi. Házassági egybekelésnél, eskü helyett, elégnek tartja a gyülekezet előtti fogadást; az erkölcsi cselekedetre, bár az ne a szív benső hajlama s szeretetéből származzék: kiváló súlyt helyez; halottját minden szertartás, ének, ima, harangszó nélkül temeti, noha már a sirnáli ima s megáldás üdvös voltának kérdése is felmerült közöttök. Katonáskodást, közadó és teherviselést elvben ellenez, társadalmi intézményekre szerintök nincs szükség, mert az ujjászületett ember, ha az erkölcs ellen nem vét, mert megengedik, hogy a nazarénus is követhet el bünt, — senkinek sem mivel nem tartozik, él a hogy élhet, tanul ha akar, de bizonyosan idvezül. „A nazarénusnak nem kell cifra templom.“ Hát a reformátusnak kell és van-e? felelém viszonzásul Szegeden egy nazarénusnak. A mi templomunk nem fény és pompa nélküli, helye-é Isten imádásának; s rendezett társadalomban, mely az Isten félelmét szívében őrzi s éltében virágoztatja: nem kell-e mondám egy kiválasztott hely, hol a hivek Istenneli társalkodásukban, a Krisztus evangyéliomi hite, reménye, szeretete általi lelki cselekvésekben stb. a mindennapi élet s világi zaj által ne háborgattassanak. Ha nyilvános, különálló templom nem kell imádság helyeül, nem tartanak-e már most is egy külön házat, melyben az egyházi vagy felügyelő lakik? Nem ez-e az ő temp-

*

lomuk, melyet később a mint szaporodnak, ha ugyan különleges-ségök hódításra számít, más diszesebb váltand fel? Mind oly kérdések, melyek a választ magukban hordják. Szeremlei szerint azon a külön isteni tisztelethely, templom felőli nézetök s gyakorlatokra nézve is a nazarénusok hasonlíthatók az első keresztyének s protestánsokhoz.

Különböztessünk. A keresztyénségnek majd három századig nem volt mert nem lehetett Isten imádjására a Jézus nevében szentelt külön nyilvános helye vagy temploma. A protestánsok midőn külön vallásos társulattá, egyházzá egyesültek, a hol ezt egész községenként tették: előbbi templomuk birtokában maradtak, és sok helyt évekig még az előbbi római katolikus jelvényeket is éritetlenül hagyták. Hanem a hol vagy üldözöttek vagy részenként növekedtek s alapultak egyházzá: mint köztudomásu, egy-egy sokszor félreeső magán helyen, egyszerű házban tartottak isteni tiszteletet; azt tették templommá; s a hittérítés fáradoalma által alapuló protestáns vagy róm. kath. egyházközségek, hajdantól maig, ilyes magánházakat használnak isteni tisztelet helyéül vagy templomul, mely egyetemes keresztyén fogalom szerint ott van, a hol a hivek a Jézus Krisztus nevében s az evangéliom szerint lélekben és igazságban imádják az örökkévaló Istent.

Ha szabad a felemlítés, én magam is az általam Moldva-Olahország külön helyein gyűjtött és alakított egyházak hiveivel, évekig, míg építhettünk templomot, egy-egy magánházban tartottunk isteni tiszteletet, s tartanak maig is azok, kiknek számára templomot nem építhettem, s a kik talán még ma ott megvannak.

A kezdetleges állapot ez minden alakuló gyülekezethél, s így a nazarénusoknál is, mely később, ha a nazarénusok fenntartja magát, másképp és nagyobb ellenmondásba jő a mostani nézettel, mely Makón, már is megengedte a templom építést; a mikor el fognak oszolni azon ábrándok, melyeket a jézusi szegénység és egyszerűség nimbuszával akar igazolni és dicsőíteni a nazarénusi különlegesség; el azon rajongás, mely tulkezdvezés nélkül, sem az első keresztyénség, sem a protestantismus hiveinek és vértanuinak törhetlen hite, s a keresztyén erkölcsi társadalmat megalakító lételével és buzgalomával össze nem hasonlítható.

Szerintem, minden külön felekezet alakulása, az egyéni meggyőződések sokszor eltántorodások szerint, az emberi és keresztyéni szabadságnak a protestantismusban hű kifejezést nyert elvéből folyó; a külön irányok illetőleg felekezetek életképességeül azt tartom, ha azok, nemcsak hogy nem sértik a társadalom nélkülözhetlen intézményeit, sőt inkább befolyanak annak tökéletesítésére, s az erkölcsi és polgári rend, mivelődés, közszeretet és szabadságnak minél nagyobb mérvű életére és diadalára. A nazarénusok az eddigi ismeret szerint, nem ezek közül valók. Azért eddigi elkülönzött álláspontjokból következő, kedvező idők és viszonyok közt sem szerezhetnek a társadalomba annyi befolyást, hogy lételüket összeköttetésbe hozhatnók protestáns egyházunk reformálásának szükségével, s a hitczikkek és confessiók kellő méltánylat nélküli kárhóztatásával.

Nem, egyáltalában nem. És itt lehetetlen nem szólnom az irodalmunk terén most gyakran hangoztatott azon kifejezésekre, mondhatni kemény vádakra, hogy a magyar protestáns egyházban a vallásos élet lazultságának, a közönyösség hitetlenségnek s nem vádolva de sejtetve talán még a nazarénusnak is oka a protestáns egyházunk egyeteme által még mindig valló hit-

czikkek és confessiókban keresendő. Az i y ítélet majd több mint meggondolatlanság, melyet legalább észre kellene venni azoknak, kik a protestáns keresztyénség hitét, tudományát, s ezekben magas és szent elveit a nepek világossága, idvessége és szabadságának folyton vivandó győzelmére, az emberiségben az isteninek legalább örállására szükségesekül elismerik.

Szükségtelen bizonyítanom, hogy a magyar protestáns egyház által eddig megtartott hitczikkek vagy dogmák s confessiók, nemcsak nazarénusokra nem vezetnek, sőt az evangéliomi vallásos tudat fejlődésének sem állják útját. Én nem hiszem, hogy legyen istenfélő prot. ember, a ki azért vált volna közönyössé, vallás és egyház iránt, mert annak dogmái lelkét megzavarták; a ki a protestantismus hittételei miatt fordulna el az örök igazságok tápláló eledele és italától; a ki egy emberiség jobb és dicsőbb lelkeinek ezen élő vívmánya iránt többé érdekeltséget nem érez: annak ki merem mondani semmi vallás nem kell; mert lelkét, az Isten létélén alapuló s ebből mint kútfőből eredő gondolatok, fensőbb érzületek szent szövetségétől elszakasztotta.

Nem azt mondom ezzel, hogy ne igyekezzünk a vallásos isteni eszmék tisztább kifejezésén, hogy ne vizsgáljuk nemcsak a dogmák s confessiók tételeit, melyek az isteni kezdet nyomán, mint alapon az emberi vallásos meggyőződés tudomány és felfogás megállapításai, de még amint kinek-kinek adatott, az Istennek mélységeit is; hanem csak azt, hogy a felfogás ma már nem elég tökélye, s a vallásos egyházi ügyek kezelésének, melyről alább szólok gyarlósága miatt, ne mondjuk, hogy a forrás medre apasztja el az élet vizét, s okozza a buzgalom virágainak elhervadását.

(Vége következik.)

S Z E M L E.

a) Belföld.

Falusi levelek a szerkesztőhöz.

III.

Engedje meg Szerkesztő ur, hogy a modernismus rőzsalugosába beülve, azok szemüvegén nézzek szét, kik innen tekintgetnek szélylyel a magyar prot. egyházak messze csillogó toronygombjaira, s leírjam őszintén, de lehető hiven, a messze láthatáron lebegő tüneményeket.

Hát bizony mi tévedtünk, midőn ezeket a tornyokat felépítettük, hogy lelkeinket emlékeztessék a magasra, az égre... hiszen az ég csak üres fogalom, nem is fogalom, csak képzelet; ez a föld a mi hazánk, és működésünk tere; ha ez elfut lábaink alól, akkor ránk nézve bevégeztetett minden... Átalakul testünk porrá, ha földbe tétetik, hamuvá — ha megégettetik... a port, vagy hamut azután elhordja a szél...

Azok a beszédek, melyeket ama csillogó tornyokból aláhangozó harangszóra összegyűlt hivek előtt tartottunk — valljuk meg őszintén — szent hazugságok; — eddig hitték azokat, ma már a miveltség, és felvilágosodás egyházi öntudata ellenök nyilatkozik... Lépjünk új tere... működünk az észre és erkölcsre hatólag, neveljük a népet gyakorlatilag... a hit pálma fáját — hol eddig oly jó nyughelyünk volt — hagyjuk el száradni végkép hiszen ugy is kevés már az árnyadó levél rajta, — keressük fel a szeretet gyümölcs termő élőfáját, miveljük azt kettős szorgalommal... menjünk a kenyérfához, tanuljuk meg azt jól mivelni,

hogy teremjen az bőven számukra; . . . erkölcsében nemes, műveltségében előhaladó, s vagyoni jólétre törekvő nép kell nekünk.

És most leteszem a messzelátót . . . elég volt a látásból ennyi — A nézpontra azonban nem hagyom el. — Tán csak megengedik ide helyezkedett hitrokonaim az itt maradási; — inkább elismerem, hogy szemüvegök jó, és nézőpontjuk alkalmas szemlélődésre. — Engedjék meg azonban kétségemet kifejezni ez iránt, hogy az egyházi öntudat mellettök van . . . Hogyan? — A magyar prot. egyházak elfogadták már e tant, melynek önök igen buzgó apostolává lettek? Ez megtörténhetik még idővel, de még eddig nem történt meg. — De hát miért hivatkoznak oly bátran, és bizton az egyházi öntudatra? Azon az üvegen — mit lettem — igen sokféle lehet nézegetni, de nem láthatni be az egyházak szívébe . . . Azon az üvegen csak a toronyok fénylő gombjain nyikorgó érczakkasokat láthatni, azokban pedig még nem szokott nyilatkozni semmiféle öntudat.

Hát tán kezök oly hosszú, hogy a lefektetett magyar protestantismus ezer meg ezerfelé levő tagjainak érítését is megéri . . . s innét számítják az érítésből a beteg hátralevő perczeit . . . Tudom, hogy kezök sokféle nyúl, s messzire elér, de hát mindenhová még sem ér el.

Tudom, hogy vannak igen derék emberek, kiktől gyakran hallhatunk olyan nyilatkozatokat, melyek egyeznek az általok megtalált egyházi öntudat őszinte nyilatkozataival, vagy titkos vallomásaival; megengedem, tudom, hogy vannak igen jeles magyar prot. papok, — kik bírnak bátorsággal — ha önöknek jobban tetszik mondjuk erkölcsi erőnek — az általok egykor talán vallott, de mindenesetre hirdetett tanok, eszmék helytelenségét bevallani; — de hát ezen különben jeles, és derék emberek, s erkölcsi erővel bíró prot. papok még nem az összes egyház és így ezeknek kaczerkodó szép szavai még nem vehetők az egyházi öntudat őszinte nyilatkozatának . . . Lehet, hogy ezeknek kaczerkodása is csak külső. — Ismerek nőket, kik a kaczerkodáshoz igen értenek, de azért lelkökben hűk, és igazak maradnak . . . szeretem hinni, hogy ezen jeles papok is hűek — mindegy látszólagos kaczerkodások mellett is — nem esküjükhöz — mely szavakból áll — de jegyesükhöz, kinek hűségét érzhetik.

Ne nehezteljenek modern hitrokonaim — kiket én szeretek lelkemből — ha én e kaczerkodást nem helyeslem . . . Én vagy szeretek valakit s akkor nem hagyom el; — vagy ha tudom, tapasztalom, hogy nem érzek iránta nem csak szeretetet, de vonzalmat se többé — legyen ennek oka az évekkal járó ránczai a külsőnek, vagy a benső tűz elhamvadása — akkor elhagyom, elvállok tőle a törvény engedelmeiből . . . Ez előttem érthető; de nem értem azt, hogy valaki megunt feleségének főztéből lakják jól délben, s estve már egy új kedves körében eszörpölgesse a különben ízletes theát. — Tudom, hogy ez divatnak megjárja, s tán a bonton-hoz tartozik — de nekem visszátetszik nagyon . . .

De továbbá — mert még nem kergettek el a nézpontról, melyre léptem — nézzük meg, hogy az út, melyen zakatoló locomotivokkal robogni akarnak — el van e már kellőleg készítve? Le vannak-e már rakva a talpfák és sínek . . . Ismét az önök szemüvegén nézek, s úgy látom, hogy nincs ott sem a talaj egyengetésnek, sem talpfáknak, és síneknek semmi nyoma . . . s mert én így látom: kérve kérem önöket — ne üljenek fel a mozdonyra, — mely ugyan befutva és gözzel ellátva áll már előttök, s várjanak csak addig legalább, míg az út kellően elkészítve lesz . . . s az órházak utmelteti felügyelői helyökre állnak . . .

Akkor meglehet többen is felülünk az önök által fűtött gőzmozdonyt követő coupékra, csak egy kis próbaút végett is; addig azonban bocsássanak meg, ha nem ülünk fel, — s megyünk a lassubb de biztosabb útzókocsikon — célunk felé . . .

Haragot nem érzünk önök iránt, ne gerjedjenek haragra önök se ellenünk . . . s hidjék el nem ellensége személyöknek az sem ki ezeket írja, s marad továbbra is

Vaskalap.

A debreczeni főiskolai hittanszaki önképző társulat 187¹/₅-dik isk. első félévbeni működéséről.

A debreczeni főiskolai hittanszaki önképző társulat, mely léte először az 1869-dik évben nyert, alapszabályainak a főiskolai tanárkar által ugyanez évben megerősítése után, azóta többé-kevésbé esemény és eredménydus éveket ért, az összegyűlt tagokból, az alapszabályok szemelött tartása mellett megalakult az 187¹/₅-ikisk. évre is.

Mi eredménynyel működött ez elmúlt félévben, minő szellem lengé át tagjai keblét, mily buzgalommal működött? mig ezt a szíves olvasó a közlendőkből megtudhatná, szükségesnek tartom röviden jelezni e társulat célját s azon erőket, melyek elevenítik, s azon közeget, mely által az ebből leirt erők s eredmények egy része a társulattal közelebbi vagy távolabbi viszonyban levőkkel közöltetik.

Célja, önképzés által növelni azon belerőt, mely az ifju szivekben idővel a hűvek vezérlésére van hivatva; ébreszteni a hitet; fejleszteni s világosítani az elmét. hogy megkönnyebbitessék az egyháznak szolgálás nehéz, de dicsőséges útja, hogy a gyenge csemete a megvesztegetett korszellem dagadó hullámai közt, viharokkal dacoló erős árboczczá fejlődhessek.

Jótekonan hatnak evégből felügyelő tanárunk Balogh Ferenc által évenként tartatni szokott megnyitó s buzdító beszédek, melyek megannyi tápszerei az evangyéliomi hit és tan után vágyó ifju lelkeknek.

Élesztője továbbá e társulatnak, a tagjaiban nyilatkozó elméleti és gyakorlati munkásság.

Az elmélet terén, a hittudomány körébe tartozó munkákból értekezés, eredeti művek készítése; a főiskola imatermében szónokló pályatársak műveinek s előadásának bírálata.

Gyakorlatilag képezzük magunkat imázásban, egyházi beszéd részletek elmondásában s az e tekintetben tett bírálati észrevételekben.

Végre, a hol az elmélet és gyakorlat összejönni látszik: a társulat által évenként legalább kétszer, bizonyos hittételek vagy a ker. vallást érintő kérdések megvitatása végett, tartatni szokott vitagyűléseken.

Léteéről tanuskodik a társulatnak évenként 8—10 ivnyi terjedelemmel megjelenő lapja, a „Közöny“ is, melyben a társulat tagjainak működése felmutattatik.

Társulatunk e félévben eddigelé 17 gyűlést tartott. A gyűlést látogatók száma, a jegyzőkönyv szerint különböző. Sokszor megtörtént, hogy egy-egy gyűlésen 58 tag közül 42, 25, 14 sőt 10 tag jelent meg, mi mindenesetre igazolja azt, hogy az ifjuság buzgalma igen változó vala.

Volt eset, hogy épen a mindjárt említendő gyűlésen, a helybeli egyházi előjárók s főiskolai tanárok közül is többen eljőve, személyes jelenlétökkel a tagok ügybuzgalmára nagyon melegítőleg hatottak.

Ezen u. n. ünnepélyes gyűlésen Balogh Ferencz

felügyelő tanárunk, a keresztyénség világnézetét veszélylyel fenyegető ujelméletekről tartott évi megnyitó beszédet. Ezen elméletek egyike sem, tehát sem a darwinismus, mely a különböző állat és növényfajok lételet átalakulásból, sem a majomtól származottság theoriája, mely az embert maiontól, sem az evolutionismus, mely minden a földön létező szerves és történeti életet egy egyszerű elsőkoru növénysejtből, sem a „britt társulat“ által felújított Demokrit-féle atom-elmélet, mely a mindenséget a mozgatlan és láthatlanból mozgó és láthatóvá lett parányokból származtatja s következetesen keresztül véve rideg materialismusra vezet, mintán csak hypothesiseken alapuló elmélet, bármily szép eredményeket hoz is létre a természettudomány terén, mint a természet törvényei nyomozásával foglalkozó vizsgálódás, kívül esvén a hittan körén, melynek feladata a végokok s isteni áldás kiemelésével foglalkozás: ezen elméletek egyike sem dönti le — ugymond — a biblia azon tanát, hogy a világ végoka az Isten. Mert az, hogy az anyag öröktől fogva való volna, csak be nem bizonyítható hypothesis; ilyennel pedig a teremtő személyes Isten létét megingatni lehetetlen.

Épen azért bármennyire becsüljük és miveljük is a tudományokat, vigyázzunk, hogy egyesek feltételeken nyugvó nézeteitől tulkapatva az erkölcsi világrendet fel ne zavarjuk.

Tudva azt, hogy a keresztyénség nem pusztán tan, hanem újjászülő erő s belélet, mely az embert úgy a magán, mint a társadalmi életben áthatja s Istennel egybeköti s ez utóbbi ponton mint vallás lép elő, minek ápolására állítottatott fel az egyház: az ebben létező erkölcsi erőket, az emberi nem miveltsége s boldogsága előmozdítása végett, egyesítsük. Keresztyén szívet, mely képes a lemondásra, ha kell az élettől megváltásra, a megpróbáltatások kiállására s a csaták mezején bátran vivásra, képezzünk.

Buzdító beszédét Ezekiel prófétától vett széprajzzal végzé, hasonlítván a lelkészi pályára komolyan törekvő ifjakat Izrael magasló hegyére, dús gyümölcsstermés és kitünő czédrusokká levés végett, ültetett czédrus csemetekhez.

Az elméleti gyűléseken értekezést olvastak Dombi Lajos, Nagy József, Csák János, Győri Elek elnök, Sörös Vilmós. Az első „Dr. Salamon József életéről“ hazai kutfók nyomán, a többi németből fordítva, és pedig Nagy József „az ó és új istenország egymáshoz való viszonyáról“ Neander után; Csák János „a hugenották és a párizsi vérmenyegzőről“ Rotteck után; Győri Elek „Zinzendorf és a hernhutiakról“ több kutfók után; Sörös Vilmós „a bási hittérítő társulat 1873-dik évi működéséről ugyanezen társulat 1873-dik évi tudósítása nyomán. Ez értekezésünket társulatunk könyomatolt „Közlönyében“ egész terjedelmökben részint már láthatni, részint közé fognak azok tétetni.

A gyakorlati gyűléseken az imázás s egyházi beszéd-részleteket előadásra nézve, szemelött tartva mindkettőnek valódi célját, mely az Istenhez felemelkedő szív melegérzelmének hű kifejezésében s az Isten ígének a hallgatók keble felindításában s ugyanabban munkássá levésében áll, korunkhoz s értelmünkhöz képest, bírálat alá vetjük mindazokkal, kik e téren haladni akarva, munkásságukról tanubizonyosságot adnak; s dícséretére legyen mondva a működőknek, többen igyekeztek magukat e tekintetben képezni.

Megjegyzendő, hogy a beszéd-részletek előadását, nem a könyvből vagy papírról hangsúlyozva olvasásban, hanem emlékezetből (s a szónoklati szabályok lehetőleg alkalmazása mel-

letti) elmondásban állítjuk, tudván, hogy Kr. sem írásról olvasta remek beszédeit.

(Folytatjuk.)

Margita. (I. Kor. 10, 31.) A margitai reformált lelkes hölgyek, az ujonnan épülő, kor igényeinek s törvényszabta kelékeknek megfelelő, a vidékhez méltó, s már tető alatt álló derék iskola javára az 1875-dik év január 24-dikére zártkörű tánczvigalmat rendeztek az ottani népkör helyiségében.

A multság estve 9 óra táján, mikor — daczára a járhatlan utnak — a terem zsufolásig megtelt, vette kezdetét, azon étkek s italokból állott vacsorán, melyeket a szeretet és sziveség hordott össze, egy adagnak ára 20 krban határozottatván meg. De ki lett volna, ki három négyannyit ne fizetett volna a szent célért? 12 egyszerűen öltözködött, óldalaikon kis táskákkal, fejkön koszorúval ékített csinos lánykák vitték a pinzéri szerepet elég ügyesen. Még véget sem ért a vacsora, midőn a terem egy szegletében kezdetét vette a táncz. S a haszon az iskola javára 500 frt körül tett. Előmozdította e sikert az ottan működő sorozó bizottság is.

Nem lehet azonban megtagadni az érdemet főgondnok Fráter Vincze urtól, s nejétől Bernát Ilka asszonytól, kik is, lelkesedésök egész hevével karolva fel e szentügyet mint főtenyezőket vettek részt. Valóban a felépülendő új iskola szép emlék leend a főgondnok életéből.

Papp Gábor,
érmell. ref. esperest.

Nagy Zerénd. E folyó év január 31-kén cserélte fel földi életét mennyei élettel községünk jegyzője Tabajdi Dániel ur, ki e község és egyház kebelében 47 éven át élt és működött, — kit e község lakossága úgy tekintett, mint egy jóltevőjét. A községi bizottmány nem akart háládatlan lenni az elhunyt érdemei iránt, a hála és tisztelet adóját azzal kívánta leróvni, hogy érdemekben megöszült jegyzője siremlékére, vagy temetési költségei fedezésére 100 frttal kívánt járulni, mit a bizottmányi testület, küldöttei által az özvegynek gyermekei jelenlétében át is adatott február 3-kán.

Az özvegy azonban a 100 frtot egy alapítási oklevéllel az egyháznak átadta, oly végből, hogy a 100 frt kamatai, minden évben, az évi vizsgálatok alkalmával adassanak ki „Tabajdi Dániel és neje alapítványa-képen és emlékére“ a legszorgalmasabb jó erkölcsű és szegény egy fiu és egy leánytanuló gyermeknek egyenlő részben, a kezelő családtag, vagy iskolai felügyelő jelenlétében. (B. J.)

Nép-könyvtár. *)

A műveltség megszerzésére már eddigelé több helyen megtétezt a kísérlet, de leginkább lapok járatásával, mely lelkesedés, ha nagyobb községekben meggyökeredzhetett is, a kisebbekben hamar ellobbanó szalmaláng volt. — A sikeretlenségnek oka a lapok pártszinezete, melynek éles kifakadásai még inkább elidegenítik azokat az olvasástól, kik még meg nem kedvelték; — de oka az is, hogy a laphordatás nagyobb áldozatot követel, — mit egyébkor is megún, hát még a mai pénzünk világban! — s akkor is az ujdonság érdeke rövid ideig tart.

A bihari ref. egyházmegyébe kebeleztet mezőtelki, alig negyedfélszáz lelket számláló község azért, — amazzal mel-

*) Skót és angol honban sok egyház szervez gyülekezeti könyvtárt. több helyen van olvasó terem is. Sz e r k

lőve — „indítványomra népkönyvtár“ alapított még a múlt év kora tavaszán s azt az egyháztanács felügyelete alá helyezte. — Ez legalkalmasabb az olvasás megkedveltetésére, mert folyton használható könyveket szerez és ólcsó.

Adakozásból begyűlt 5 frnyi összeg, — a miből vásároltunk vagy 15 darab könyvet, az adományozott könyvekkel együtt van 25 darab. — És e könyvtárból 10 kr. befizetése után egész esztendőn át hordhat ki könyvet bárki.

Kicsi ugyan a könyvtár, de kezdetnek elég sok. A tagsági díj még kisebb, de annál könnyebben rávehetők az olvasásra. — Még így is előre készen voltam rá, hogy eleinte nem lesz olvasó egy sem, — de akadt egy pár, s e közül is az egyiknek nem volt türelme egy kis kötetten túl, bármily örömmel vitte ki, — annyira idegenkedik a nép az olvasástól, pedig csak restségből és szokatlanságból. — Mégis ez a helyesebb út ama felett az olvasás megkedveltetésére. — Ajánlom figyelmébe az egyházaknak. — Meg kell kezdeni, ha nehezebb munka lesz is a kövágásnál!

Megemlítem röviden, hogy felolvasás is tartatott az új mértékekről.

Meleg Gyula.

Tanító-képességi vizsga.

A tiszántúli ref. egyházkerületben a tanító képességi vizsgák folyó év márczius hó 1 és 2-ik napjain tartatnak meg itt Debreczenben; e vizsga letételére kötelezvék mindazok, kik az 1868. év óta léptek néptanítói hivatalokba, mert a régiebb tanítókra nézve azon egyházkerületi intézkedés állapított volt meg, hogy azok számára a tanítóképeségi igazolvány az egyházmegyei hatóságok által állíttassék ki. A tanítóképeségi vizsgálatnak tárgyai mindazon tantárgyak, melyek a tanítóképezdében előadatnak; az elméleti vizsga szóbeli és írásbeli; a gyakorlati pedig abban áll, hogy az illető tanítók tanítási ügyességeket és készségeket a gyakorló iskolában mutatják be. A vizsga díj 2 frt. Hogy valaki a tanítóképeségi vizsgára bocsáttassék, igazolni kell, miszerint a tanítóképezdei tudományokat vagy nyilvánosan, vagy magánaton elvégezte s a gyakorlati téren már 2 évig működött.

Debreczen, Febr. 13—23-kán tartattak a debreczeni ref. egyház elemi iskoláinak közvizsgái a téli félévről 8 napon át, a tanítóképezdei gyakorló iskolával a főtanodában 9, az utcákon 5, összesen 14 elemi iskolában, melyeket 14 tanító vezet.

b) Külföld.

Skót vélemény a francia ref. egyház jelen viszálya felett.

Tiszteletes Williams Jakab Chesterből egy Edinburgban megjelenő napi lap hasábján következő véleményt fejez ki a francia ref. egyház jelen viszálya felett.

Stanley westminiszteri dékán Londonban, szellemes író és hittudós a francia ref. egyház két pártja (liberalis és orthodox) felett ítéletet mondott. Mivel Williams 28 évet töltött Franciaországban, résztvett zsinati vitáikban, predikált több szószékeikben, jogosítva érzi magát észrevételeket tenni Stanley állításaira. Örvend, hogy Stanley dékán oly szabadelvű és türelmes elveket vall, de azt hiszi, hogy Stanley azon vágya, vajha a nagy Kálvin által szervezett szószékeket rationalista és socinian lelkészek vegyessen foglalják el, nem fogná előmozdítani Fran-

ciaországban az igazság ügyét. Stanley állítja „a francia liberal protestánsok inkább hatnak egyetemes szellemében Court Antalnak, a hugonotta egyház 2-dik alapítójának, mint ellenfeleik az orthodoxok.“ Ez állítvány távol áll a helyességtől. Mert Court története olvasása után kiderül, hogy a jelenlegi liberal protestánsok vele ha egyház kormányzat terén egészen nem is, de az evangyéliomi hitelvek talaján homlok egyenest ellentétes nézeteknek hódolnak. A nantesi kiadvány visszavonása s a királyi dragonyosok véres üldözése kényszeríté a szegény hithű hugonottákat a Cevennes bércek közé menekülni. Lelkészeik leöletvén vagy száműzetvén, a nyáj folyvást üldöztetvén és mérszáróltatván, nem csoda, ha rajongás és tulbuzgóság vett rajta erőt, Ekkor támasztá az ur közéjük Court Antalt, ki összeszedte a szétszórt nyájat, s a régóta nem létezett rendet és lelkeszi kart visszaállítá. A buzgó lelkész e végre két alapszabályt vont fel, egyik ez: visszaállítani a fegyelmet, egyháztanácsot, kornokokat, (presbytereket), egyházmegyei és kerületi gyűléseket; másik: hallgatni és követni az Isten igéjét, mint a hit egyedül szabályozóját. — Az orthodox párt Fr. o.-ban Court nyomdokain másfélszázad óta halad és tiszszerte több erőt fejtett ki, mint az ugynevezett „liberalisok,“ kerületi zsinatok stb. rendezésében, s az egyháztana és fegyelme feletti örökösben. Tegyük fel, hogy Court Antal a hugonotta egyházat a jelenkori francia liberalisok és socinianusok tanelveinek predikálása által igyekezett volna szervezni. — Tegyük fel, hogy egyházi beszédét kezdte volna a szentirat ihletésének, az Istenember váltság áldozatának, a szentlélek személyiségének, s a az ima hatályosságának tagadásával: vajjon, nem elfordultak volna-e tőle visszatetszéssel a a szegény üldözöttek közül a legkevésbé tanultak is, s nem hamis prófétának kiáltották volna-e őt? Hiszen az említettek valának azon életadó tanczikkék, melyek képesíték őket szembe menni börtön, verpad, máglyákkal. Bizonyára a liberalisoknak semmi jogigényök nincs dicsekedni a hugonották hithűsége és embererőt muló bátorságában, mivel tagadják épen azon tanokat, melyek az üldözötteket a kintadon és lángok közt fentarták. Hadd mutassák meg előbb a liberalisok az ő vértanúik nemes táborát. A történelem azt bizonyítja, hogy az ihletett bibliába s a Megváltó engesztelő áldozatába vetett hit ihlette a hugonottákat s tette képessé vérök ontására vallásukért.

De Stanley mondja: „a liberalis protestánsok már is szenvednek az orthodox-párt korlátoló eljárása és szűkkeblűsége miatt.“ — Kérdem: miért szenvednek? ki tartóztatja őket, hogy külön socinian egyházat képezzenek, melynek keblében terjeszthessék saját nézeteiket? A francia orthodox lelkészek a legkészebbek egyesülni a különböző ker. testvérfelkezetekkel. De tudhatna k-e, és tartozna k-e egyesülni oly emberekkel, kik kereken tagadják azon alaphiteczikkeket, melyeket a hugonották mindig úgy tekintettek, mint a vallás lényegét? Nehány év előtt egy párisi egyházi gyűlésen egyik ág orthodox lelkész néhány megható jegyzést tett a megváltó feltámadásáról. A liberalis lelkészek egyike utána felállt s gúnyos hangon jegyzé meg „én nem rég predikáltam a Krisztus feltámadásáról, de figyelmeztettem hallgatóimat, hogy nem szükséges hinni e tant.“ Coquerel és Fontanes jelen voltak s nem szóltak mitsem ily profanitas ellen. Ha ekkor az orthodox párt sürgette volna szólót a nem helyes állítás visszavonására, bizonyosan felkiáltottak volna „a szenvedő liberalisok:“ nincs jogotok a lelkismeretbe avatkozni. A nantesi kitünő lelkész Vaurigaud olvasta a biblia egyik versét nagy hatást keltve „ha Krisztus fel nem támadott, hiábavaló a mi predikálásunk, valamint a hit is.“

Ha a két egyházi párt közti különbség csak másodrendű pontozatokban állana, lehet, hogy a puritán (orthodox) párt elvesztené az ellenző párt (liberalisok: mint Colani, Coquerel, Fontanes) befolyása által kelthető ösztönöt de, fájdalom! köztök áthidalhatlan mélység táng, s a keresztyénség életkérdései elvetése nélkül a kibékítő egyezmény nem lehet. Ha jelen lett volna Stanley néhány év előtt azon egyházi beszéden, melyet Párisban a nagy Monod Adolf tartott ez alapige felett „az ember fia jött keresni és megtartani azt a mi elveszett,” — bizonyára a templomból kijövetelkor sok másokkal hangoztatta volna „könnyebb az eget a földdel egyesíteni, mint a racionalistákat az evangyéliomi keresztyénekkal.” — Sokat hallott Williams az ugynevezett „liberalisokról” s nem haboz állítani, hogy azok rendszere oda vág: félretenni a bibliából a Krisztus elégtételét és áldozatát, s így bennünket megfosztani egészen a bibliától. Ők letépték Sáron rózsáját s csak a száraz galyt nyujtják az elveszett bűnösnek; eltörölték az isteni arczképet, s csak pusztá keretét hagyták meg; „elvették az én Uramat, s nem tudom hová helyezték őt.” S ily férfiakkal gondolja Stanley ur a komoly hugonotta lelkipásztorokat csatlakoztatni, hogy a legszen- tebb hitben építsék az egyházat. Az teljesen lehetlen, hiszen a lényegeken nem egyeznek meg. Közöttök naponként szélesbedik a választóköz, és soha sem foghatnak közösen munkálni. Hadd mutassák meg a liberalisok liberalismusokat abban, hogy hagyják el azon egyházat, melyhez tartozni sem ég sem föld nem ad nekik semmi jogot. — (The daily Review, 1874. deczemb. 28. száma.

Colenso Angliában. A híres rationalista anglican püspök meglátogatta Angliát, 3 anglican püspök a londoni, oxfordi és lincolni megtiltá egvbázmegeje papjainak, hogy a templomi szószéket átengedjék Colensonak. A szinte rationalista Stanley dékán (Dean) pedig meghívta, hogy a westminister apátság nevezetű templomban Londonban predikáljon. Colenso e meghívást nem fogadta el, mivel nem hittani indokok miatt jött ő haza. A lincolni püspök tiltó köriratában azzal indokolá eljárását, hogy Colenso tévelytanokat hirdet s mindaddig, míg meg nem bánja s vissza nem vonja tévedéseit, nem engedheti meg a templomi szék használatát. Az anglican állam egyházban most is uralg a széles elvűség (latitudinarismus), mely már oly sok kárt és veszteséget okozott neki, egyfelől kebelében megtűri a szélső rationalistákat, másfelől a szertartás elvűeket (ritualistákat) és az evangyéliom elvűeket, ez elvtelenség miatt vagy 3 felé szakadás lesz végsorsa, vagy kénytelen lesz kebeléből kizárni a nem rokon elvűeket. Míg a kormány kezében lesz a főpapok ki-nevezése, segíteni a dolgon nem lehet.

Steiermark. (Marburg) Dr. Kolatschek lelkész a legutóbbi reformatió ünnepen Grácban, János ev. 6, 66-69. verse fölött tartott ünnepélyi beszédét kinyomatta. Ez a beszéd „valódi protestáns felelet ama vaticáni tannézetre, melyszerint minden megkeresztelt egyén a pápához tartozik.”

Morvaország. (Melanchthon). Az olmtüzi „Studienbibliothek“-ben, mely a Mária Theresia alatt 1774-ben a morvaországi és siléziai felosztott jezsuita-zárdák könyvgyűjteményeiből alapított, Melanchthon „Locis communes“-e találtatott, pergament-codex, német nyelven, mely Melanchthonnak saját-kezü írása.

Csehország. A csehországi helytartótanácsnak 1874. Augusztus 31-kén kelt jóváhagyása folytán Horky Venczel Prá-

gában mult év Október 15-kén könyvkereskedést nyitott keresztényvallásos iratokkal. — (Prága. Bartolomäusgasse. Nr. 16.)

Helvétia. A mult év június 7-kén, élte 74-dik évében elhúyt Hagenbach tanár, halála előtt kevéssel a „Halte was du hast” kiadójához, Dr. Trautenberg Gusztáv urhoz egy irományt küldött, mely a 17-dik században, Helvétiaiban elhalt osztrák száműzöttekről szól.

„**A bűnös barátja.**” (The sinner's friend) című híres értekezés 430-dik kiadását most bocsátották ki Londonban, ezzel 2,090,000 példány van már forgalomban. A vallásos irodalom egyik kegyességre vezérlő műve ez.

Amerika. A new-yorki egyházban évenként 120,000-tól 150,000-ig terjedő dollár adatik ki vallási zenére.

A francia biblia társaság bizottsága legközelebbi ülésén, elhatározta, hogy ezután nemcsak az új házaspáraknak adand bibliát (az a szép szokás van a francia ref. egyházban, hogy a polgári házasság megkötése után az egyházi áldásra megjelenő új pároknak egy-egy biblia adatik át a lelkész által), — és új-szövetséget a hitujoncoknak (katechumeneknek, confirmáltaknak), — hanem a besorozott katona ujonczoknak is, midőn ezek elválnak szüleiktől, szolgálat egy-egy új-testamentomi szentírást a társulat költségén. A társaság 1874-ben a párizsi egyházaknak 500 házassági bibliát, és 300 hitujonc új-szövetséget 3500 frank értékben bocsátott rendelkezésére. Ugyanazon évben 33582 bibliát terjeszte el a társaság. — Mikor lesz már nekünk magyaroknak biblia társaságunk? Csak nekünk nincsen még ilyen.

A vasárnapi iskolák a gyermekek vallásbeli oktatására a leghatályosabb eszközök kivált a mai korban, az egyház életét és jövőjét biztosítják; a szabad államokban 61,000 vasárnapi iskola van, melyek csak 10 millió frankba kerülnek, ebből 2 millió a gyermek-könyvtárakra fordítatik.

Caenben, Franciaországban jan. 28. avattatott fel ünnepélyvel az egyháztanács és a polgári hatóság jelenlétében a Saint-Jean menház (hospital), mely a caeni protestáns betegek és a normandiai elhagyott protestánsok számára alapított, hagyván e célra Saint Jean, Caen város polgára, 300,000 frankot. Ugyanezen ur 300,000 frankot hagyományozott Havre városának tanodák alapítására. E 200,000 forint a vallásos nemes szívről fényes bizonyosságot tesz. — Megérdemli, hogy a menház az ő nevét örökítse.

A katonaság költsége kiszámítás szerint Franciaországban évenként oly tetemes összeget nyel el, hogy minden francia főre, korkülönbség nélkül öt forint esik egy évre; ha minden polgár ennyit áldoznék az iskolákra, akkor lenne az állam a felvilágosodás és értelmiség társadalma.

A liberalisok Franciaország egy déli városában azon gondolkodnak, hogy mikép alakítsák át a templomot színházzá, egy részök vitatja, hogy a lelkészek számát felére le kell és lehet szállítani, ők templomba ugy sem járnak, csakis nejeik és gyermekeik számára valóknak tartják a cultust.

Palesztina, ezelőtt 27 évvel egyetlen keresztyén tanoda nem létezett Palesztinában, ma már van protestáns tanoda 33, melyekbe összesen 1500 tanoncz jár a két nemből, még pedig nemcsak keresztyén, hanem zsidó, samaritanus, drúz, és muhamedanus.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó